

ПЕРИФРАЗИ-ФЕМІНАТИВИ В СУЧАСНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ВНУТРІШНЬО- Й ЗОВНІШНЬОСИСТЕМНІ ЗВ'ЯЗКИ

М. І. СТЕПАНЕНКО, доктор філологічних наук, професор, ректор,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
E-mail: myk_ivan@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6727-1265

Анотація. У статті проаналізовано особливості мовної легітимізації гендерних відносин на рівні перифраз-фемінативів. Вирізнено семантичні типи вторинних найменувань, які об'єднуються в перифрастичні поля, проінтерпретовано їхню внутрішньосистемну організацію, вичленовано конкретні репрезентанти. З'ясовано критерії ідентифікування, лексико-семантичний склад семантичних груп і перифрастичних моделей. Удокладнено проаналізовано дві семантичні групи вторинних найменувань жінок-політиків: “зовнішній вигляд” і “партійна діяльність”; диференційовано їх на перифрастичні моделі, схарактеризовано їхні ономасіологічні маркери, компонентний склад і його значеннєву специфікацію, формально-граматичну організацію, конотативний потенціал. Інвентаризовано експлікатори того або того конкретного значення перифрази-фемінатива, якими є детерміновані й детермінувальні конститuentи, причому склад останніх досить часто розширюють атрибутивні модифікатори, перебираючи на себе роль семантичної домінанти. Доведено, що в досліджуваній перифрастично-фемінативній системі функційно активніший тип утворюють вторинні номінування з негативною конотацією.

Ключові слова: перифраз (описове найменування, вторинна назва), перифрастичне поле, перифрастична модель, семантичний тип, Юлія Тимошенко, Наталія Вітренко, Надія Савченко

У суспільно-політичній царині, як і в інших, відчутно пожвавився жіночий рух, наслідком чого стала виразна легітимізація гендерних відносин у нашій державі, утвердження цілісності гендерної рівності в напрямках внутрішньодержавної й міжнародної діяльності. Активне творення й уживання фемінативів, репрезентованих різними мовними засобами, справедливо зауважує Олена Малахова, відбулося після Революції Гідності, причому “на фоні того, що українське суспільство хоче відмежуватися від російської мови” [20].

Проблема фемінативів – творення назв осіб жіночої статі – на слуху в українського суспільства. Промовисто ілюструє це хоча б такий фейсбучний заклик: “Українські фемінативи (дописуйте в коментарях ті, що ми проґавили): авторка, агентка, адвокатеса, адміністраторка, аматорка, амбасадорка, анімалістка, аніматорка, артистка, археологиня, архітекторка, банкірка, белетристка, біологиня, бойчиня, боксерка, будівельниця, бунтівниця, бунтарка, велосипедистка, верстальниця, відповідачка, виборчиня, видавчиня, винахідниця, вихователька, вишивальниця, водійка, волейболістка, володарка, волонтерка, ворогиня, вчителька, вчена, гаптарка, гідеса, гінекологиня, гравюрниця, деканеса, депутатка, директорка, докторка, дослідниця, доярка, драматургиня, друкарка, екскурсоводка, експертка, завідувачка, заступниця, захисниця, зварниця,

знавчиня, зоологиня, ідеологиня, ілюстраторка, інженерка, історикиня, квіткарка, керівниця, клієнтка, книгарка, колегиня, композиторка, кондитерка, кондукторка, консультантка, копірайтерка, коректорка, користувачка, космонавтка, критикиня, лекторка, кравчиня, критикеса, культурологиня, кураторка, лауреатка, лікарка, малярка, майстриня, машиністка, миротвориця, мисливиця, мислителька, мистецтвознавиця, мисткиня, мільйонерка, міністерка, місіонерка, мовознавиця, модераторка, монтажниця, науковиця, неврологиня, опозиціонерка, ораторка, очільниця, педагогиня, пекарка, перекладачка, переможниця, перукарка, письменниця, пілотеса, позивачка, політикиня, помічниця, президентка, прем'єрка, програмістка, продавчиня, проєктантка, психологиня, ректорка, речниця, революціонерка, ремонтниця, свідка, секретарка, снайперка, спортсменка, стенографістка, стоматологиня, страйкарка, сценаристка, творчиня, трактористка, фармацевтка, фахівчиня, філологиня, філософиня, хірургиня, хокеїстка, хореографиня, членкиня, черниця, шефиня, штукатурниця, штурманка” [17]. Щоправда, часто з'являються в Інтернет-мережі й інші версії на тему лінгвофемінізації, як-от ця: “Поясніть мені, будь ласка, що це за нові варіації слів з'явилися? По СТБ в новинах почув такі слова: «пілотка», «прокурорка», «психологиня». Хіба назви цих професій змінюються на жіночий рід? Наскільки я пам'ятаю уроки зі школи, то є **пілот** Надія Савченко, а не «**пілотка**» Надія Савченко. Те саме стосується і прокурорів та психологів. Чи не так?” [19]. Важливо в пропагуванні фемінативів дотримуватися приписів політкоректності, тобто “віднаходити нові способи мовного вираження, змінивши ті, які зачіпають почуття й гідність індивідуума, утискають його людські права звичною мовною нетактовністю та / або прямолінійністю щодо расової і *статевої* [виділення наше. – М. С.] належності, віку, стану здоров'я, соціального статусу, зовнішнього вигляду тощо” [16, с. 216].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фемінативи нині стали об'єктом прискіпливого дослідження в загальнослов'янському лінгвістичному світі. На передньому плані опинилися студії, присвячені описові продуктивності моделей суфіксальної фемінізації на позначення осіб жіночої статі за такою важливою ономасіологічною характеристикою, як соціальний статус. Цінні відомості про актуалізацію способів творення іменників жіночого роду від іменників чоловічого роду, про антропоцентризм у системі мовних координат, зорієнтований на сучасний гендерний рух, про сексизм у мові, про гендерний дискурс сучасних друкованих українськомовних засобів комунікації знаходимо у студіях вітчизняних мовознавців – О. Тараненка [15, с. 21–23; 14, с. 103–116], А. Архангельської [1, с. 188–234], А. Нелюби [10], М. Федурко [18], О. Малахової [4; 8; 20], О. Пономарева [12, с. 164–165], Є. Карпіловської [5, с. 161–164], М. Вакуленка [3], Ю. Маслової [7], М. Навальної [9] та ін. У цьому зв'язкові важливо, услід за Аллою Архангельською, вирізнити те, що “більшість досліджень жіночого образу здійснюється в межах гендерної лінгвістики під знаком феміністичної ідеології, що отримала назву феміністська лінгвістика” [2, с. 5].

Сучасні гендерні процеси наскрізно пронизали й такий багатогранний мовний феномен, як перифрастика. Проблему вторинного номінування жінок, котрі безпосередньо або опосередковано впливають на суспільні процеси в нашій державі й за її межами, лише почасти висвітлено в роботах окремих мовознавців (див., напр.: [18; 4; 8; 20; 14, с. 103–116]), отже, вона є винятково **актуальною** як з погляду соціолінгвістичних досліджень, так і з погляду власне лінгвістичних інтерпретацій.

Метою пропонованої статті є розв'язання низки завдань, які стосуються взаємодії екстра- й інтралінгвальних чинників у формуванні мотивувальної бази перифрастичних фемінативів; семантичної диференціації описових найменувань осіб жіночої статі, причетних до суспільно-політичної діяльності. Компонентний склад інваріантного перифрастичного поля “жінка” диференціюють за різними критеріями. Один із них – прізвищні та безпрізвищні вторинні назви, пор.: *Але прихильники “нашої Юлечки” про це не замислюються, принаймні поки що* [УМ, 4.02.2005] і *Він [Ляшко] каже, що Тимошенко – “хитра лисичка, яка хоче жар чужими руками загрибати”* [Есп, 16.11.2016]; *“Юля така хитра лисиця, яка хоче сховатися за спиною Шухевича”*, – *Ляшко* [ЦН, 15.11.2016]; *Віктор Ющенко назвав Юлію Тимошенко “московською зозулею”...* [ГП, 4.04.2016]; *“До побачення, Юлічка, до побачення.] Здоров'я тобі, здоров'я”, – не змигнувши оком, відповідає Ляшко, який кілька хвилин тому обзивав її... “драною лисицею”* [УП, 11.10.2017].

Предметом нашого дослідження є перифрази, організовані за моделлю безпрізвищної структури⁴. Для них характерна семантична та формально-граматична неоднорідність. Найчастіше ці описові звороти утворюються за зразком простих або складних іменникових конструкцій із кількісним переважанням субстантивно-ад'єктивних структур над субстантивно-субстантивними, пор.: *Стати членом громадської ради Міністерства з окупованих територій претендує відверта сепаратистка Юлія Малькіна-Богославська* [С, 2–8.02.2017] і *“Знайомтесь. Юлія Малькіна.] Прибічниця російської окупації”* [С, 2–8.02.2017]; *...Вітренко більшість спостерігачів схильні вважати політичним сателітом Кучми* [Д, 10.11.1999] і *Вітренко, нова зірка державного і пінчуківського телебачення, сама не помітила, як визнала достовірність свіжих епізодів плівки Мельниченка* [УП, 5.03.2002].

Достовірність одержаних результатів і висновків забезпечило використання таких **методів, методик і прийомів дослідження**: описовий, компаративний методи; методики дистрибутивного аналізу, компонентного аналізу; прийом семно-компонентного аналізу.

Матеріалом дослідження стали сучасні публіцистично-політичні тексти.

Результати дослідження. Із семантичного погляду розглядувані мовні одиниці можна об'єднати в різні групи. Продуктивний тип з-поміж них становлять ті, які характеризують жінок за їхніми зовнішніми особливостями й партійною діяльністю. Розглянемо кожну з цих груп.

Семантична група “зовнішній вигляд жінок-політиків”

Серед вторинних номінувань жінок за семантичною властивістю “зовнішній вигляд” найвищим ступенем продуктивності наділені перифрастичні поля імен “Юлія Тимошенко”, “Валерія Гонтарева”, “Ганна Герман”. Найпоширеніший тип становлять описові звороти, які характеризують лідера політичної сили “Батьківщина”. Таку саму активність спостережено на рівні всіх інших непроаналізованих у цій роботі семантичних груп перифрастичного поля імені “Юлія Тимошенко”, що засвідчує виняткову роль Юлії Володимирівни в новітній історії України. Основним ідентифікатором розглядуваної групи є сема “певним способом укладене, підстрижене, пофарбоване волосся на голові”, напр.: *Юлія Тимошенко – маловиразна брюнетка* [ЗВ, 11.04.2014], *дама з косою* [Подр, 2005], *жінка з косою* [УМ, 1.03.2005], *жінка з дулькою* [ГПУ, 8.05.2009], *ефектна*

⁴ Пропоноване дослідження є логічним продовженням праці “Актуалізація фемінності в сучасному політично-публіцистичному дискурсі: прізвищна перифрастика” (див.: [13]).

блондинка з косою [ЗВ, 11.04.2014]; Валерія Гонтарева – *біла королева* [БТ, 4.04.2017], *пані з модною зачіскою* [БТ, 4.04.2017]. Роль конструктивного центру в описуваних перифрастичних структурах регулярно виконують семантично нейтральні (*жінка, пані*) й позитивно або негативно конотовані щодо значення (*дама, королева, блондинка*) іменники.

Куафюра Юлії Тимошенко – специфічно заплетена, укладена вінком навколо голови коса – перетворилася на промовистий політичний атрибут, стала “трендом навіть на Заході” [11], і не тільки, а саму політикиню визнали *найсексуальнішою жінкою світу, найсексуальнішою українкою, найпривабливішою жінкою України*, напр.: *Колишній прем’єр-міністр Юлія Тимошенко опинилася в рейтингу найсексуальніших жінок світу. [Щоправда, визнали не тіло, розум чи інші чесноти, а її косу]* [УП(Т), 21.12.2015]; *Лідера “Батьківщини” та народного депутата України Юлію Тимошенко журнал Esquire назвав найсексуальнішою українкою [Тимошенко перемогла з-за своєї знаменитої Зачіски.]* [РБК, 21.12.2015]; *Лідер партії “Батьківщина” Юлія Тимошенко стала найпривабливішою жінкою України. [При цьому Тимошенко виокремили завдяки її зачісці, з якою вона ходить вже майже 15 років.]* [Кор., 21.12.2015]. Запримічено, що нова зачіска Юлії Володимирівни – коса, завите волосся, розпущене волосся – “передбачає якісь зміни в українській політиці” [Там само].

Описовий зворот *Юліна коса* [ІФ, 8.12.2009] став базою для творення в мові перифраз другого рівня похідності – *німб-колосок* [УМ, 19.02.2016], *знаменита коса* [Р, 6.02.2018], *дуже сильний і харизматичний атрибут* [ІФ, 8.12.2009], *брендова коса* [УМ, 19.02.2016], *легендарна коса* [УП, 16.02.2017], *фірмова коса* [УП(Т), 15.09.2017]. Своєрідною семантичною опозицією до описового звороту *жінка з косою* є наповнене метонімічним змістом вторинне найменування *розпущена коса*, пор.: *Жінка з косою причарувала Європу* [УМ, 25.11.2006] й *У повному складі за навчальний процес мовами окупантів проголосувала Батьківщина на чолі з розпущеною косою – Ю. Тимошенко* [Е, 6.09.2017]. Доповнює розглядуваний ряд перифраз *коровай з вухами* [G, 4.03.2010], що є назвою народної зачіски. До речі, і Юлію Тимошенко в народі називають *Коровай* [Каравай] *із вухами* [G, 4.03.2010], напр.: *За два роки “відсидки” Каравай з вухами отримала в передачах 4 тонни продуктів* [А, 5.06.2016]. Цей описовий зворот вирізняється високим ступенем негативної конотації. “За Тимошенко закріпилося багато прізвиськ, – говорить Олена Консевич, – одні трохи образливі, інші я би назвала біографічними. Наприклад, «каравай з вухами» – це образливо, а от «газова принцеса» – це вже частина біографії” [6], пор.: *Світ знає, як голодують хохлушки, по Караваю з вухами (Тимошенко)* [А, 5.06.2016] і *Франкомовна версія книги [Франко Шуммана “Аферистка. Справа Тимошенко”] побачить світ 13 червня під назвою “Газова принцеса”* [Т, 4.06.2013].

З Юлією Тимошенко за таким атрибутом, як зачіска, порівнюють інших політиків/політикинь. Наприклад, Наталію Королевську називають *луганською леді з косою* [Є1, без дати].

В іншому ракурсі постають перифрази аналізованої семантичної групи, які характеризують Ганну Герман. Ідентифікувальною для них є сема “змінений унаслідок пластичної операції зовнішній вигляд”, напр.: *Нові обличчя у політиці?* [Ганна Герман сприйняла це буквально...] [ВЗ, 10.02.2016]; *З нафталіну витягли відретушовану “регіоналку” Ганну Герман* [УМ, 2.03.2017]. Ці номінації корелюють із прізвищною структурою *оновлена Герман*, напр.: *“Оновленій [Ганні] Герман (яка заявляє, що не робила пластичних операцій, і ми всі в це віримо) теж*

не подобається закон про освіту...” – написав він [Олексій Голобуцький] у Facebook [О, 17.10.2017].

Семантична група “партійна діяльність жінок”

Група вторинних назв осіб жіночої статі за партійною діяльністю чітко диференційована на такі три семантичні підгрупи: “лідер партії”, “керівник партійного осередку, об’єднання тощо”, “член партії”.

До першої підгрупи входять дві перифрастичні моделі: “очільник політичної сили + назва політичної сили”, “очільник політичної сили + представник політичної сили”. Їх репрезентують перифрастичні поля імен “Наталія Вітренко”, “Надія Савченко”, “Юлія Тимошенко”. Відомо, що Наталія Вітренко в 1996 році заснувала Прогресивну соціалістичну партію України, Надія Савченко у 2017 році – політичну партію “Суспільно-політична платформа Надії Савченко”, Юлія Тимошенко в 1999 році стала одним із засновників політичної партії “Всеукраїнське об’єднання «Батьківщина»”. Конструктивним центром аналізованих перифрастичних моделей, утворених за зразком іменниково-прикметникових та іменниково-іменникових конструкцій, є лексеми *вождь/вождиня, голова, керівник/керівниця, керманич/керманичка, лідер/лідерка, очільник/очільниця, провідник/провідниця*, напр.: **Лідер Прогресивної соціалістичної партії України, кандидат у Президенти Наталія Вітренко сподівається на підтримку виборців Донецької області на виборах у жовтні** [РС, 16.12.2014]; **Очільниця Прогресивної соціалістичної партії України Наталія Вітренко ... висловила надію, що “українські революції, пророблені владою США”, будуть відкинута** [Есп, 9.11.2016]; **Постановою Печерського районного суду м. Києва визнано винною у вчиненні адміністративного порушення керівника політичної партії “Прогресивна партія України” Наталію Вітренко** [РС, 16.06.2017]; **“Відтепер я є не тільки позафракційним народним депутатом України, а також лідером та головою політичної партії «Громадсько-політична платформа Надії Савченко»”, – наголосила нардеп [Надія Савченко] на своїй сторінці в Facebook** [ZN, 19.07.2017]; **Лідер “Батьківщини” починає великий електоральний похід за відставку прем’єра, якого до закінчення місцевих виборів захищатиме президент** [НК, 18.05.2015]; **Ідея Ганни Старикової роздати кожному пенсіонеру по 1000 гривень до болю нагадує креатив її партійної лідерки Юлії Тимошенко десятирічної давності** [МК, 16.02.2018]; **Тиждень, який минає, став одним з найнапруженіших для лідерки партії “Батьківщина” Юлії Тимошенко** [ВН, 21.11.2016]; **Вперше ім’я лідерки БЮТі пролунало з уст колишнього міністра промисловості та енергетичного комплексу України Анатолія Мінченка...** [УМ, 1.04.2004]; **Про політичну ситуацію в країні, завдання на найближчі місцеві вибори, а також про перспективи на майбутнє учасникам зборів розповіла особисто їхня партійна керманичка Юлія Тимошенко** [24tv, 17.10.2010]; **Про це [склад Центральної виборчої комісії] заявила голова партії Юлії Тимошенко** [УП, 24.01.2018]; **Лідерка “прогресивних соціалістів” України Наталія Вітренко привітала новообраного президента США Дональда Трампа...** [УП, 9.11.2016].

Крім лексем – назв партій або їхніх членів, заповнювачами описуваної перифрастичної моделі можуть бути лексеми – номінування представників партії за її символікою. Йдеться передусім про *тимошенківців (бютівців, б’ютівців), або сердешників, сердечників, сердешних, сердечних, біло-пухнастих, біло-малинових, біло-червоних, біло-сердечкових, білосердешних, білосердечних, білих і пухнастих*, напр.: **“А коли лідерка біло-сердешних стане главою України, усі соціальні програми взагалі буде припинено”, – висловив думку Володимир Бондар** [ВН, 4.09.2008]; **Про це свідчить остання риторика лідера “біло-сердечних”, яка**

наступила на найболючіший мозоль глави Кабінету Міністрів – комунальні тарифи [НК, 18.05.2015]; На зустрічі з івано-франківцями **лідерка біло-червоних** заявила, що не дозволить використовувати політику як засіб заробітку грошей та знищення країни [NI, 3.02.2010]; Чи такою є **лідерка білосердешних?** [НП, 19.05.2008]; ...**“білосердечна” лідерка** саме була відправлена у відставку з посади прем'єр-міністра, вже офіційно ставши **“заклятою подругою”** колишнього соратника по Майдану [Віктора Ющенка] [О, 24.08.2013].

В окремих типі вирізняється субмодель із двома ідентичними суб'єктами-номінаторами. Це стосується політичної партії “Блок Юлії Тимошенко”, напр.: *Мало того, як стверджує **провідниця БЮТі** [Юлія Тимошенко], жодна із солідарних фігур влади не сприятиме перемозі Януковича, оскільки Кучма та Пінчук, “виконуючи умови західних гарантів”, у “напівтіньовому режимі” будуть змушені працювати на ... Віктора Ющенка!* [УМ, 17.04.2004]; **Лідерка БЮТ** Юлія Тимошенко готова надати Партії регіонів посаду віце-прем'єра у своєму уряді [К, 3.12.2007]; **Лідер блоку свого імені** Юлія Тимошенко заборонила керівникам виборчих штабів і партійних організацій БЮТ у Криму, областях, Києві і Севастополі співпрацювати з Партією регіонів [РС, 18.04.2006].

Семантичну підгрупу “керівник партійного осередку, об'єднання” з її найтипівішою перифрастичною моделлю “керівник партійного осередку + представник політичної сили” репрезентують перифрастичні поля імен тих жінок, які очолюють регіональні партійні осередки, об'єднання, напр.: *Під стінами прокуратури Харківської області сьогодні мітингували на підтримку і проти пійманої на підкупі **очільниці харківських комуністів** Алли Александровської* [5к, 30.06.2016]; *Маючи на меті посісти крісло губернатора **керівник вінницьких “біло-сердечних”** Людмила Щербаківська вирішила віддати посаду голови облради своєму цілком покладистому депутату, за яким немає жодних амбіцій та впливу, – Сергію Свитку* [УП, 9.02.2014]; **Керівницю “біло-сердечних”** [Галину Кульчинську] розізлило те, що Пладійчук разом з обраними депутатами влаштовує допит начальника управління [РВ, 01.02.2018]; **Лідерка місцевої [вінницької] “Батьківщини”** [Людмила Щербаківська] рада підіграти інтригу щодо прізвища свого коханого чоловіка [D(B), 8.12.2015]. За типом лексико-семантичного наповнення вона не відрізняється від проаналізованої вище семантичної підгрупи.

Семантичну підгрупу “член/членкиня партії”, реалізовану поліфункційними стосовно формально-граматичної організації перифрастичними моделями “член партії + його характеристика”, “член партії + політична сила”, “член партії + представник політичної сили”, репрезентують перифрастичні поля імен жінок, які офіційно входять до тієї або тієї політичної сили. Роль основного носія валентності в цих описових зворотах виконують іменники *депутат/депутатка, нардеп/нардепка, представник/представниця, прихильник/прихильниця, член/членкиня* або ті субстантиви, що мають відонімне чи неонімне походження й позначають представників політичних сил (*вітренківець/вітренківка, кінахівець/кінахівка, корбанівець/корбанівка, литвинівець/литвинівка, ляшківець/ляшківка, медведчукіст/медведчукістка, порошенківець/порошенківка, радикал/радикалка, регіонал/регіоналка, самопомічанин/самопомічанка, свободівець/свободівка, соціаліст/соціалістка, укропівець/укропівка*). Винятковою продуктивністю й виразно негативною конотацією наділене перифрастичне поле імені “Наталія Вітренко”. Ця жінка-політик порівняно з іншими має чи не найбільше антипатиків. Ідеться, власне, не про *найпрогресивнішу соціалістку* [ТСН, 30.09.2014], а про засадничі положення очолюваної нею партії: протест проти

вступу до НАТО, Євросоюзу, СОТ, проти реабілітації воїнів УОН–УПА, орієнтацію на міждержавний союз із Росією та Білорусією, канонічне православ'я, тобто на Московський патріархат. Це передають описові найменування з компонентом **соціалістка**, що найчастіше виконує у складі перифрази роль головного компонента й неодмінно з негативним змістом, напр.: *...Ви зобов'язані виконувати Указ Президента, а не суперечити йому як **агресивна соціалістка** Наталія Вітренко* [УП, 8.10.2014]; *...Наталю Михайлівну Вітренко до “мальків” зараховувати було б щонайменше помилкою, адже раніше **найпрогресивнішій з усіх соціалісток** не лише вдавалося поховати президентські перспективи затятого опонента Олександра Мороза, а й примоститися зовсім поруч із лідерами великих перегонів за право ввійти до найвищого кабінету держави* [УМ, 6.07.2004]; *Роль прирученої Банковою несамовитої опозиціонерки в Україні донедавна грала **прогресивна соціалістка** Наталія Вітренко* [УМ, 3.02.2014]; ***Прогресистка-соціалістка** Вітренко услід за лідерами Соцпартії та КПУ Олександром Морозом і Петром Симоненком стала третьою представницею табору лівих, яка претендує на президентство* [УМ, 6.07.2004]; ***Скандально відома націоналістка та українофобка** Наталія Вітренко дуже стривожена проектом закону російської Держдуми щодо поховання Леніна* [24tv, 28.04.2017].

Перифрази семантичної підгрупи “член / членкиня партії” досить часто вживають і стосовно інших жінок – Алли Александровської, Інни Богословської, Олени Бондаренко, Ганни Герман, Надії Савченко, Тетяни Чорновіл та ін. Пор. подані вище приклади з такими: *Як повідомляє “УП”, підставою для пом'якшення запобіжного заходу **екс-нардепу від Компартії** Аллі Александровській називають її стан здоров'я* [С, 27.10–2.11.2016]; *Що ж, **сепаратистка-комуністка** [Алла Александровська] для нинішньої влади не така страшна, як, наприклад, хлопці-націоналісти, яких тримають і тримали за ґратами, незважаючи на хвороби і травми...* [С, 27.10–2.11.2016]; *“Цей позов свідчить про те, що **одіозна «регіоналка»** [Інна Богословська] впізнала себе в словах «відьма» і «мадам кастрюлькіна» і тепер вимагає через суд гроші і спростувань”, – сказав Аронець* [УП, 22.08.2013]; ***Одіозна екс-регіоналка** Бондаренко прийшла у Верховну Раду* [НВР, 3.11.2016]; *РФ разом з **відомою екс-“регіоналкою”** [Оленою Бондаренко] влаштували провокацію в Брюсселі – СБУ* [УП, 29.09.2017]; *Королями на них [ЗМІ] є ... **заслужена регіоналка** Г. Герман ... та ціла рать подібних* [СП, 10–16.08.2017]; *І на хвилі того, що вона [Надія Савченко] **перший номер у “Батьківщині”**, тобто в політичній силі, яка позиціонує себе як патріотична, була в якийсь період народним героєм, поки не почала робити свої заяви* [ЛУ, 22.12.2016]; *Не менш **одіозна і скандальна представниця “Народного фронту”** [Тетяна Чорновіл] в червні 2015 пішла влаштовувати “розбір польотів” в офісі газодобувної компанії “Пласт”...* [ІК, 16.06.2016]. Серед аналізованих описових зворотів домінують структури з атрибутивними модифікаторами, вираженими якісними або відносними прикметниками, для яких інтегрувальними є семи “виділюваність”, “значущість”, “суспільна належність”, “внутрішній емоційно-психічний стан”. Ці залежні компоненти можуть виконувати роль семантичної домінанти у складі перифрази й наповнювати її новим змістом.

Висновки і перспективи. Отже, описові звороти, які використовують на позначення жінок-політиків, яскраво віддзеркалюють суспільно-політичні зміни, виразно демонструють процедуру легітимізації гендерних відносин у нашій державі. Аналізовані вторинні найменування утворюють перифрастичні поля з властивими їм внутрішньо- й зовнішньосистемними зв'язками. Ці поля об'єднуються в конкретні семантичні типи, що диференціюються на перифрастичні моделі з

характерними для них ономастологічними маркерами. Для семантичної групи “зовнішній вигляд жінок” ними є “зачіска”, “особливості зовнішнього вигляду жінок”. Семантичну групу “партійна діяльність жінок” ідентифікують за такими маркерами, як “лідер партії”, “керівник партійного осередку, об’єднання”. Вирізнені семантичні групи мають свій лексико-семантичний склад компонентів, які рідше осібно, а частіше в сукупності репрезентують чітко конкретизоване значення та його конотативний потенціал. Дослідження гендерних процесів на перифрастичному тлі є одним із перспективних напрямів у сучасній лінгвістиці.

Список використаних джерел

1. Архангельская, А. Сексизм в языке : мифы и реальность / А. Архангельская. – Oloмоус, 2011. – 326 с.
2. Архангельська, А. М. Чоловік у слов’янських мовах : монографія / А. М. Архангельська. – Рівне : РІС КСУ, 2007. – 448 с.
3. Вакуленко, М. Декілька зауваг щодо феманітивів в українській мові / М. Вакуленко // Вісник Національної академії наук України : щомісячний загальнонауковий журнал ; гол. ред. Б. Є. Патон. – 2018. – Число 1. – С. 86–89.
4. Гуш, Ю. Вона директор чи директорка? Або чому варто використовувати фемінітиви [Електронний ресурс] / Ю. Гуш // Справжня варта. – 2016. – 4 берез. – Режим доступу: <http://varta.kharkov.ua/news/city/1111268> (дата запиту: 27.12.2017). – Назва з екрана.
5. Карпіловська, Є. Мова без “гострих кутів” : (політкоректність у реаліях української мови та культури) / Є. Карпіловська // Культура слова : зб. наук. праць / Національна академія наук України; Інститут української мови. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. – Вип. 86. – С. 156–165.
6. Консевич, О. Такі несмішні українські політики [Електронний ресурс] / О. Консевич // Eastbook. – 2013. – 2 берез. – Режим доступу: <http://www.eastbook.eu/ua/2013/03/02/taki-nesmishni-ukrainski-polityki/> (дата запиту: 24.07.2017). – Назва з екрана.
7. Маслоva, Ю. П. Моделі гендерної ідентичності жінки (на матеріалі друкованих ЗМІ) / Ю. П. Маслоva // Збірник наукових праць Кам’янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. – Кам’янець-Подільський : Аксіома, 2014. – Вип. 20. – С. 425–436.
8. Музикознавиця та психологиня – що таке фемінітиви і навіщо їх вживати? [Електронний ресурс] // ZAKARPATTA.net. – 2016. – 14 груд. – Режим доступу: <https://zakarpatty.net/Музикознавиця-та-психологиня-що-таке/> (дата запиту: 18.12.2017). – Назва з екрана.
9. Навальна, М. Перифраза в мові сучасної української періодики / М. Навальна // Психолінгвістика. – 2009. — Вип. 3. – С. 138–144.
10. Нелюба, А. Жінки. Гендер. Словотвір / А. Нелюба // Збірник Харк. іст.-філол. т-ва : Нова серія. – 2011. – Т. 4. – С. 184–204.
11. Новікова, А. Як Тимошенко розпустилася: резонансні образи Юлії Володимирівни: Юлія Тимошенко “вигуляла” на телебаченні нову зачіску [Електронний ресурс] / А. Новікова // Depo.ua. – 2016. – 25 серп. – Режим доступу: <https://www.depo.ua/ukr/life/chomu-rozpletena-kosa-evolyutsiya-zachisok-timoshenko-16022016103500> (дата запиту: 15.12.2017). – Назва з екрана.
12. Пономарів, О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посібник / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 239 с.
13. Степаненко, М. Активізація фемінності в сучасному політично-публіцистичному дискурсі: прізвищна структура / М. Степаненко // Альманах

Полтавського національного педагогічного університету “Рідний край”. – 2017. – № 2(37). – С. 87–95.

14. Тараненко, О. О. Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / О. О. Тараненко. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – 248 с.

15. Тараненко, О. О. Принцип антропоцентризму в системі мовних координат і сучасний гендерний рух / О. О. Тараненко. – Мовознавство. – 2005. – № 1. – С. 3–25.

16. Тер-Минасова, С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : уч. пособие / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово / Slovo, 2000. – 624 с.

17. Українські фемінітиви [Електронний ресурс] // Facebook : [Офіційна сторінка спільноти “Чиста мова”]. – 2016. – 7 листоп. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/chystamova/photos/a.309176152571835.1073741828.303942943095156/667823526707094/?type=3> (дата запиту: 15.08.2017). – Назва з екрана.

18. Федурко, М. Ю. Словотвірна морфологія українських фемінативів у лінгвокультурологічному аспекті / М. Ю. Федурко // Відображення історії та культури народу в словотворенні : зб. наук. праць. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – С. 433–442.

19. Хто добре знає українську мову? [Електронний ресурс] // Autoua : форум. – 2016. – 18 жовт. – Режим доступу: <http://forum.autoua.net/showflat.php?Number=10464978> (дата запиту: 18.05.2017). – Назва з екрана.

20. Членкиня, філологиня, фотографиня – в українській мові радять вживати фемінітиви [Електронний ресурс] // Gazeta.ua. – 2017. – 5 трав. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/mova-zavtra/_clenkinia-filologinya-fotografinya-v-ukrayinskij-movi-radyat-vzhivati-feminitivi/770743 (дата запиту: 18.05.2017). – Назва з екрана.

References

1. Arkhangel'skaia, A. (2011) Seksizm v yazyke: mify i realnost [Sexism in linguistics: myths and reality]. Olomouc, 326.

2. Arkhanhelska, A. M. (2007) Cholovik u slovianskykh movakh [a man in Slavic languages]: monograph / A. M. Arkhanhelska. – Rivne : RIS KSU, 448.

3. Vakulenko, M. (2018) Dekilka zauvah shchodo femanityviv v ukrainskii movi / M. Vakulenko [Some notes as for feminitives in the Ukrainian language] // Visnyk of National Academy of Science of Ukraine: monthly Ukrainian periodical; edited by B. Ye. Paton. Number 1, 86–89.

4. Hush, Yu. (2016) Vona dyrektor chy dyrektorka? Abo chomu varto vykorystovuvaty fiminityvy [Is she a director or directress? Or why it is worth using feminitives] [Electronic resource] / Yu. Hush // True watch. – 2016. – 4 March. – Available at: <http://varta.kharkov.ua/news/city/1111268> (date of request: 27.12.2017). – Title on the screen.

5. Karpilovska, Ye. (2017) Mova bez “hostrykh kutiv” (politykorektnist u realiiakh ukrainskoi movy ta kultury) [Language without “acute angles” (political correctness in the Ukrainian language and culture)] / Ye. Karpilovska // Linguistic culture: Collected scientific papers / National Academy of Science of Ukraine; Institute of the Ukrainian language. – Kyiv: Dmytro Buraho Publishing House, Vol. 86, 156–165.

6. Konsevych, O. (2017) Taki nesmishni ukrainski polityky [Ukrainian politicians are not so funny] [Electronic resource] / O. Konsevych // Eastbook. – 2013. – 2 March. –

Available at: <http://www.eastbook.eu/ua/2013/03/02/taki-nesmishni-ukrainski-polityki/> (date of request: 24.07.2017). – Title on the screen.

7. Maslova, Yu. P. (2014) Modeli hendernoï identychnosti zhinky (na materiali drukovanykh ZMI) [The models of woman gender identity (based on published mass media)] / Yu. P. Maslova // Collected scientific papers of Kamianets-Podilskyi Ivana Ohienko National University – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, Vol. 20, 425–436.

8. Muzykoznavytsia ta psykholohynia – shcho take feminityvy i navishcho yikh vzhvyaty? [Music female expert and psychology female expert – what are feminitives and why they should be used] [Electronic resource] // ZAKARPATTYA.net. – 2016. – 14 December. – Available at: <https://zakarpattya.net/Muzykoznavytsia-ta-psykholohynia-shcho-take/> (date of request: 18.12.2017). – Title on the screen.

9. Navalna, M. (2009) Peryfrazha v movi suchasnoi ukrainskoi periodyky [Periphrasis in the language of modern Ukrainian periodicals] / M. Navalna // Psycholinguistics. – 2009. — Vol. 3. – S. 138–144.

10. Neliuba, A. (2011) Zhinky. Hender. Slovtvir [Women. Gender. Word building] / A. Neliuba // Collected scientific papers of Kharkiv Historical and Philological Society: New series, T. 4, 184–204.

11. Novikova, A. (2016) Yak Tymoshenko rozpustylasia: rezonansni obrazy Yulii Volodymyrivny: Yuliia Tymoshenko “vyhuliala” na telebachenni novu zachisku [How Tymoshenko has changed: Yuliia Volodymyrivna’s high-profile images: Yuliia Tymoshenko demonstrates her new hairdo on TV] [Electronic resource] / A. Novikova // Depo.ua. – 2016. – 25 August. – Available at: <https://www.depo.ua/ukr/life/chomu-rozpletena-kosa-evolyutsiya-zachisok-timoshenko-16022016103500> (date of request: 15.12.2017). – Title on the screen.

12. Ponomariv, O. D. (1999) Linguistic culture: linguistic advice: training manual / O. D. Ponomariv. – Kyiv : Lybid, 239.

13. Stepanenko, M. (2017) Aktyvizatsiia feminnosti v suchasnomu politychno-publitsystychnomu dyskursi: pryzvyshchna struktura [Activation of femininity in modern political and journalistic discourse: surname structure]. Almanac of Poltava National Pedagogical University “Native Land”, № 2(37). – S. 87–95.

14. Taranenko, O. O. (2015) Aktualizovani modeli v systemi slovtvorennia suchasnoi ukrainskoi movy (kinets XX – pochatok XXI st.) : monohrafiia [Updated models in word building system of the modern Ukrainian language (the end of the XX – the beginning of the XXI centuries: monograph)]. Kyiv: Dmytro Buraho Publishing House, 248.

15. Taranenko, O. O. (2005) Pryntsyp antropotsentryzmu v systemi movnykh koordynat i suchasnyi hendernyi rukh [The principle of anthropocentrism in the language system and contemporary gender movement]. Linguistics, № 1. – S. 3–25.

16. Ter-Minasova, S. H. (2000) Yazyk i mezhkulturaia komunikatsiia : uch. posobyie [Language and intercultural communication: training manual]. Moscow.: Slovo, 624.

17. Ukrainski feminityvy [Ukrainian feminitives] [Electronic resource] // Facebook : [Ofitsiina storinka spilnoty “Chysta mova”]. – 2016. – 7 November. – Available at: <https://www.facebook.com/chystamova/photos/a.309176152571835.1073741828.303942943095156/667823526707094/?type=3> (date of request: 15.08.2017). – Title on the screen.

18. Fedurko M. Yu. Slovtvirna morfolohiia ukrainskykh feminatyviv u linhvokulturolohichnomu aspekti [Word building morphology of Ukrainian feminitives: linguistic and cultural aspect] / M. Yu. Fedurko // Representation of nation’s history and

culture in word building: Collected scientific papers. – Kyiv: Dmytro Buraho Publishing House, 2010. – S. 433–442.

19. Khto dobre znaie ukrainsku movu? [Who knows Ukrainian well?] [Electronic resource] // Autoua : forum. – 2016. – 18 October. – Available at: <http://forum.autoua.net/showflat.php?Number=10464978> (date of request: 18.05.2017). – Title on the screen.

20. Chlenkynia, filolohynia, fotohrafynia – v ukrainskii movi radiat vzhyvaty feminityvy [Female member, female philologist, female photographer – it is advisable to use femininives in the Ukrainian language] [Electronic resource] // Gazeta.ua. – 2017. – 5 May. – Available at: https://gazeta.ua/articles/mova-zavtra/_clenkynya-filologynya-fotografynya-v-ukrayinskij-movi-radyat-vzhivati-feminitivi/770743 (date of request: 18.05.2017). – Title on the screen.

Умовні скорочення

5к – 5 канал : перший укр. інформ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.5.ua>

24tv – Телеканал новин “24” : сайт інформ. агентства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://24tv.ua>

А – Апостроф [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://apostrophe.ua>

БТ – Без Табу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://beztabu.net>

ВЗ – Високий замок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wz.lviv.ua>

ВН – Волинські новини : перше інформ. агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volynnews.com>

ГП – Голос правди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://golospravdy.com>

ГПУ – Газета по-українськи : газета

Д – День [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua>

Е – Експрес online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expres.ua>

Есп – Еспресо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://espresso.tv>

ЄІ – ЄДНІСТЬ ІНФОРМ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ednist.info>

ЗВ – Західний вісник ua : новини Західної України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://savchyn.wordpress.com>

ІФ – Інтерфакс-Україна : сайт іформ. агентства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua>

К – Кореспондент.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net>

ЛУ – Літературна Україна: газета

МК – Моя Київщина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mykyivregion.com.ua>

НВР – Новое время [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nv.ua>

НК – Народный корреспондент : інформаційно-аналітичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nk.org.ua>

НП – Народна правда. Блоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narodna.pravda.com.ua>

О – Обозреватель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com>

Подр – Подробности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua>

РБК – РБК – Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://styler.rbc.ua>

РВ – Рівне Вечірнє : сайт газети [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rivnepost.rv.ua>

РС – Радіо Свобода : сайт інформ. служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org>

С – Свобода : газета

СП – Слово Просвіти : газета

Т – Тиждень.ua : сайт вид. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua>

ТСН – ТСН : сайт інформ. агентства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua>

УМ – Україна молода : газета

УП – Українська правда : сайт газети [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua>

УП(Т) – Українська правда. Табло ID. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tabloid.pravda.com.ua>

ЦН – Цензор. net [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.censor.net.ua>

D(B) – Діпо Вінниця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vn.depo.ua>

ЕВ – EASTBOOK.EU : українська версія [Електронний ресурс]. – <http://www.eastbook.eu>

F – Facebook : соціальна мережа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk-ua.facebook.com>

G – Gazeta.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gazeta.ua>

IK – InfoKava [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://infokava.com>

NI – News.if.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.if.ua>

P – Politeka [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://politeka.net>

UM – UkrMedia : інтернет-газета [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.media>

ZN – Zaxid.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zaxid.net>

Abbreviations

5k – 5 kanal : pershyi ukr. Inform. [Electronic resource]. – Available at: <http://www.5.ua>

24tv – Telekanal novyn “24” : sait inform. ahentstva [Electronic resource]. – Available at: <https://24tv.ua>

A – Apostrof [Electronic resource]. – Available at: <https://apostrophe.ua>

BT – Bez Tabu [Electronic resource]. – Available at: <https://beztabu.net>

VZ – Vysoky zamok [Electronic resource]. – Available at: <https://wz.lviv.ua>

VN – Volynski novyny : pershe inform. ahentstvo [Electronic resource]. – Available at: <http://www.volynnews.com>

HP – Holos pravdy [Electronic resource]. – Available at: <https://golospravdy.com>

HPU – Hazeta po-ukrainsky : hazeta

D – Den [Electronic resource]. – Available at: <https://day.kyiv.ua>

E – Ekspres online [Electronic resource]. – Available at: <http://expres.ua>

Esp – Espresso [Electronic resource]. – Available at: <http://espresso.tv>

Yel – YeDNIST INFORM [Electronic resource]. – Available at: <http://www.ednist.info>

ZV – Zakhidnyi visnyk ua : novyny Zakhidnoi Ukrainy [Electronic resource]. – Available at: <https://savchyn.wordpress.com>

IF – Interfaks-Ukraina : sait iform. ahentstva [Electronic resource]. – Available at: <http://ua.interfax.com.ua>

K – Korespondent.net [Electronic resource]. – Available at: <http://ua.korrespondent.net>

LU – Literaturna Ukraina: hazeta

MK – Moia Kyivshchyna [Electronic resource]. – Available at: <http://mykyivregion.com.ua>

NVR – Novoe vremia [Electronic resource]. – Available at: <http://nv.ua>

NK – Narodnyi korrespondent : informatsiino-analitychnyi portal [Electronic resource]. – Available at: <http://nk.org.ua>

NP – Narodna pravda. Blohy [Electronic resource]. – Available at: <http://narodna.pravda.com.ua>

O – Obozrevatel [Electronic resource]. – Available at: <https://www.obozrevatel.com>

Podr – Podrobnosti [Electronic resource]. – Available at: <http://podrobnosti.ua>

RBK – RBK – Ukraina [Electronic resource]. – Available at: <https://styler.rbc.ua>

RV – Rivne Vechirnie : sait hazety [Electronic resource]. – Available at: <https://rivnepost.rv.ua>

RS – Radio Svoboda : sait inform. sluzhby [Electronic resource]. – Available at: <http://www.radiosvoboda.org>

S – Svoboda : hazeta

SP – Slovo Prosvity : hazeta

T – Tyzhden.ua : sait vyd. [Electronic resource]. – Available at: <http://tyzhden.ua>

TSN – TSN : sait inform. ahentstva [Electronic resource]. – Available at: <https://tsn.ua>

UM – Ukraina moloda : hazeta

UP – Ukrainska pravda : sait hazety [Elektronnyi resurs]. – Available at: <http://www.ppravda.com.ua>

UP(T) – Ukrainska pravda. Tablo ID. [Electronic resource]. – Available at: <http://tabloid.ppravda.com.ua>

TsN – Tsenzor. net [Electronic resource]. – Rezhym dostupu: <https://ua.censor.net.ua>

D(V) – Depo Vinnytsia [Electronic resource]. – Available at: <https://vn.depo.ua>

EB – EASTBOOK.EU : ukrainska versiia [Electronic resource]. – Available at: <http://www.eastbook.eu>

F – Facebook : sotsialna merezha [Electronic resource]. – Available at: <https://uk-ua.facebook.com>

G – Gazeta.ua [Electronic resource]. – Available at: <https://gazeta.ua>

IK – InfoKava [Electronic resource]. – Available at: <https://infokava.com>

NI – News.if.ua [Electronic resource s]. – Available at: <http://news.if.ua>

P – Politeka [Electronic resource]. – Available at: <https://politeka.net>

UM – UkrMedia : internet-hazeta [Electronic resource]. – Available at: <https://ukr.media>

ZN – Zaxid.net [Electronic resource]. – Available at: <https://zaxid.net>

ПЕРИФРАЗЫ-ФЕМИНАТИВЫ В СОВРЕМЕННОМ ПУБЛИЦИСТИЧЕСКО-ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ: ВНЕШНЕ- И ВНУТРЕНЕСИСТЕМНЫЕ СВЯЗИ

Н. И. Степаненко

***Аннотация.** В статье раскрыты особенности языковой легитимизации гендерных отношений на уровне перифраз-феминативов. Выделены семантические типы вторичных наименований, объединяющиеся в перифрастические поля, проинтерпретирована их внутрисистемная организация, определены конкретные репрезентанты. Установлены критерии идентификации, лексико-семантический состав семантических групп и перифрастических моделей.*

Разносторонне проанализированы две семантические группы вторичных наименований женщин-политиков: “внешний вид” и “партийная деятельность”; дифференцированы на перифрастические модели, охарактеризованы их ономаσιологические маркеры, компонентный состав и его семантическая спецификация, формально-грамматическая организация, коннотативный потенциал. Инвентаризированы экспликативные тотемы или иного конкретного значения перифразы-феминатива, которыми являются детерминируемые и детерминирующие конституенты, причем состав последних зачастую расширяют атрибутивные модификаторы, выступающие в качестве семантической доминанты. Доказано, что в исследуемой перифрастично-феминативной системе наиболее активный тип образуют вторичные наименования с негативной коннотацией.

Ключевые слова: перифраз (описательное наименование, вторичное название), перифрастическое поле, перифрастическая модель, семантический тип, Юлия Тимошенко, Наталья Витренко, Надежда Савченко

PERIPHRASTIC FEMINITIVES IN MODERN JOURNALISTIC AND POLITICAL DISCOURSE: INTERNAL AND EXTERNAL SYSTEM CORRELATIONS

M. I. Stepanenko

Abstract. *In the modern Ukrainian language, there is a tendency towards the creation of the feminitives represented by various linguistic means. One of them is periphrasis. The changes that take place in the modern society and cover different spheres, and the participation of human resources in them, are clearly formed by the secondary nominations. Nowadays, the production of different feminine gender nouns is actively intensified. The range of such lexical units is constantly expanding, involving different lexical-semantic groups. The society reacts ambiguously to these innovations: some people perceive them as a norm, as the challenge of the time, while the others reject them strongly and prefer the masculine gender. Gender processes have penetrated through such a multi-faceted language phenomenon, as periphrasis. The periphrastic feminitives are widely used in the journalistic and political discourse which quickly reacts to different socio-political changes. The process of legitimizing gender relations through the sphere of female secondary nomination is influenced by some extra and intra-lingual factors, which are usually synchronous. The invariant periphrasis field "woman" is differentiated into specific periphrastic fields, which are combined into semantic types that can be divided into periphrastic models. The mechanism of creating descriptive structures studied in this article is complex since it is based on linguistic and extra-linguistic (motivational) factors. As for the typology of periphrastic fields, it covers the names of "Yuliia Tymoshenko", "Nadiia Savchenko", "Nataliia Vitrenko", "Anna Herman", "Inna Bohoslovska", "Alla Aleksandrovska" and others. The semantic types, each has its component composition, semantic specification, axiological potential, are rather heterogeneous in terms of informative content. Firstly, it has been observed the tendency of dominating the periphrases with negative connotation over the positive ones, and it confirms the existence of unresolved problems in the contemporary Ukrainian socio-political life. Secondly, symmetric-asymmetric relations between semantic types are established on periphrastic fields, which relate to their formal-grammatical structure, semantic structure, and connotative peculiarities. Thirdly, practically every periphrastic field has a semantic opposition "positive-negative" that performs an important characterizing function and is formed by means of deterministic constituents used literally or figuratively, and distribution members often take on the role of a semantic (onomasiological) marker. It is noteworthy that the periphrastic feminitives regularly include the nouns of the feminine gender (vozhdynia (female chief), chlenkynia (female member), politykynia (female politician), leaderka (female leader), hetmanka (female hetman)). Some of them have parallel forms that confirm the process of*

visualization and codification. Two semantic types of feminitives have been described in detail: one of them refers to the politics – "women appearance", the other one is directly connected with the politics – "women party affiliation". The author has established the periphrastic fields and described their hierarchy in terms of the internal structures and external paradigm correlations. It has been proved that the broadest periphrastic field has the name "Yulia Tymoshenko", that confirms the special role of this woman in the recent Ukrainian political life.

Keywords: periphrasis (descriptive name, secondary name), periphrastic field, periphrastic model, semantic type, Yuliia Tymoshenko, Nataliia Vitrenko, Nadiia Savchenko

УДК 811.161.2

ВІЗУАЛЬНІ ПЕРЦЕПТИВИ МОВНОГО ІДІОСТИЛЮ ВАСИЛЯ СТУСА

Т.Ф. СЕМАШКО, доктор філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: semashko.tat@ukr.net

ORCID: 0000-0003-4296-1259

Анотація. У пропонованій розвідці автор досліджує колірний простір індивідуального стилю Василя Стуса, що «містить риси свого творця – носія мови». У чуттєвому фрагменті мовної картини митця візуальна лексика покриває значну частину мовного простору, оскільки зоровий сенсор відіграє основну роль у сприйнятті зовнішнього світу, в практичній (і теоретичній) діяльності людини, і особливо, у формуванні та використанні мови. В поезіях В. Стуса реалізується низка мовленнєвих намірів, з-поміж яких вирізняються когнітивно-ментальні інтенції, що мають стосунок до глибинних структур свідомості, ментальної репрезентації світу та інтелекту людини, до мовної особистості автора, і тих матеріальних маніфестацій, що віддзеркалюють індивідуально-авторську картину світу, увиразнюють синтаксичний почерк та стиль письменника. Зокрема, вербалізатори червоного кольору, що функціонують у поетичних текстах В. Стуса, можна розглядати як маркери ідіостилю, оскільки вони безпосередньо експлікуючи відповідні параметри людини, простору, часу, місця, вносять належну визначеність у суб'єктивно-об'єктивні сфери поетичного світу, що його відтворює митець.

Ключові слова: візуальні перцептиви, мовний ідіостиль, індивідуально-авторська картина світу, когнітивно-ментальні інтенції

Навколишній світ представлений кожному в безпосередньо-чуттєвій формі різнобарв'ям кольорів, звуків, запахів, дотиків тощо. Такі враження структуровані у просторі та часі й, як елементи внутрішнього, задіяні в організації психічного життя людини. Тому все, що стосується природи людини та її стосунків із дійсністю, передбачає чуттєву основу (перцептивний складник), яка постає як постійний зв'язок індивіда з середовищем, людини зі світом, у реалізації якої середовище, світ безпосередньо відкриваються людині й єдоступними їй. Слушною є думка, за якої саме чуттєве сприйняття спрямувало людину до осмислення свого місця в